

Жаанбаева Чолпон Каныбековнанын «Жаза өтөп жаткан адамдардын укуктук абалы» деген темада 12.00.01 – укуктун жана мамлекеттин теориясы жана тарыхы, укук жана мамлекет жөнүндө окуулардын тарыхы адистиги боюнча юридика илимдеринин кандидаты окумуштуу даражасын изденип алуу үчүн диссертациясына расмий оппоненттин

ПИКИРИ

1. Изилдөө темасынын актуалдуулугу жана анын жалпы илимдин жана жалпы мамлекеттик программалар (тажрыйбанын жана илимдин жана техниканын өнүгүүсүнүн талаптары) менен байланышы.

Кыргызстандагы жаза аткаруу саясатынын абалы социалдык-экономикалык, саясий жана идеялык-адептик коомдун жоболоруна өз таасирин тийгизип, соттолгондорго жазасын өтөө шарттарын жакшыртуу жана аларга реинтеграциялоо жана реабилитациялоо мүмкүнчүлүктөрүн берүү максатында андан аркы реформалоого багытталып, адам укуктарынын чөйрөсүндөгү эл аралык укуктук стандарттардын негиздеринин бирин түзөт.

Биздин мамлекет адамдын укуктарынын жана эркиндиктеринин сакталуусун жөнгө салган эл аралык укуктук документтердин аткарылуусуна өзгөчө көңүл бөлгөндүгү коомдун демократташуусунун маанилүү белгилеринин бирин түзөт. Ошол эле учурда ар бир адам бекитилген укуктарды тийиштүү кепилдиктер жана алардын ишке ашырылуусу боюнча укуктук механизмдерисиз кеңири колдонуу мүмкүнчүлүгүн бул факт түшүндүрбөгөнү баарыбызга белгилүү. Эркинен ажыратуу жайларындагы адамдардын укуктарын жана эркиндиктерин камсыз кылуу көйгөйлөрү татаалыраак, анткени алардын жаза өтөөсү менен байланышкан изоляцияда болуусу алардын укуктарын колдонуусунда белгилүү бир чектөөлөрдүн болуусун аныктагандыгы маанилүү негиз болуп саналат. Ошондуктан, соттолгондордун укуктук абалында өзүнүн өзгөчөлүгү бар. Алар өздөрүнүн өзгөчө статусуна ылайык кээ бир укуктарында чектелген жана ошол эле учурда башка укуктарга жана милдеттерге ээ. Бул жагдай укуктардын жана

кызыкчылыктардын реалдуу камсыз болуунун ыкмаларын жана мүмкүнчүлүктөрүн жана ошондой эле тажрыйбалык багытка ээ болгон жаза өтөөнү гумандаштыруу механизмдерин теоретикалык иштелмелерин жасоонун зарылдыгын, эркинен ажыратуу түрүндөгү жазаны өтөп жаткан соттолгондордун укуктук абалынын өзгөчөлүктөрүн ачыктоонун зарылдыгын негиздейт.

Соттолгондордун укуктарын жана кызыкчылыктарын коргоо жана ошондой эле коомдогу чоң мааниге ээ болгон жаза аткаруу мекемелеринин ишмердүүлүгүнүн сапаттык абалын жакшыртуу, аларды моралдык-адептик күчтөндүрүү максатында мыйзамчыгаруучулуктагы кемчиликтерди аныктоону эркинен ажыратуу жайларында жазасын өтөп жаткан адамдардын укуктук статусун изилдөөнүн маанилүүлүгү шарттайт. Ошентип, соттолгондордун социалдык реабилитациясынын суроолору соттолгондордун жазасын өтөгөндөн соң алардын жашоосу ийгиликтүү адаптациялоосунун социалдык, психологиялык, укуктук жана башка багыттарынын көйгөйлөрүн чечүүсүн талап кылып, кылмыштардын рецидивинин азаюусунда чагылдырылгандыгына байланыштуу Кыргызстандын жаза аткаруу системасынын биринчи даражадагы маселелеринин ролун аткарат.

2. Диссертацияга коюлган талаптардын алкагындагы илимий жыйынтыктар.

Диссертациялык иш боюнча жасалган анализдин негизинде төмөнкү илимий жыйынтыктарды белгилеп кетүүгө мүмкүнчүлүк түзөт.

1-жыйынтык. Жаза өтөп жаткан адамдардын укуктук абалынын суроолору денесине физикалык жазалоо менен комплексинде адамдын эркинен ажыратууну бекиткен мыйзамчыгаруучулуктун репрессивдик мүнөзүнө байланыштуу Россиянын падышачылык мезгилиндеги укуктук документтерди эскертилген эместиги аргументтелди. Пенитенциардык системанын калыптануусунун деңгээлине жараша камалгандардын укуктары кыйыр түрдө укуктун нормаларында бекитилбестен атала баштады. Он сегизинчи кылымдын

башында түрмөлөрдүн ишмердүүлүгүн укуктук жөнгө салган биринчи аракет болуп камалгандарды, анын ичинде алардын укуктук абалы боюнча, бөлөк бөлөк кармоо жөнүндө кеп болгон Түрмөлөр тууралуу жобонун долбоору эсептелди.

2-жыйынтык. Пенитенциардык системадагы абал камалгандар кармалган мекемелердин статусун жазасын өтөө жайларында кармалган адамдардын укуктук абалын жөнгө салуу чөйрөсүндөгү мыйзамчыгаруучулуктун модернизациялоо процесси башталган убакыт – 1917-жылдын октябрь айынан баштап өзгөрө баштаганы аныкталды. Акырындан камалгандардын укуктарын камсыз кылуу бөлүгүндө гуманисттик ыкмалар орун ала баштаган.

3-жыйынтык. Мыйзам менен конфликтке түшкөн адамга мамиле кылуу суроолору боюнча эл аралык стандарттарда адамдын табигый укуктарынын бузулбастыгы, аны менен бирге атайлаштырылган багыттагы укуктук чектөөлөрдүн бекитилгенине алып келген коомдун ар бир мүчөсүнүн өзүнүн антисоциалдык аракеттери үчүн жоопкерчиликке тартылуусу тууралуу ыкма жарыялангандыгы тууралуу тыянак. Ошол эле учурда стандарттар жаза өтөп жаткан адамдарга гумандык мамиле кылууну, камалууда болгондо аларга тийиштүү шарттарды түзүүнү, алардын ийгиликтүү реинтеграциясы жана социализациясы үчүн тийиштүү программаларды иштеп чыгууну талап кылган нормаларды камтыйт.

4-жыйынтык. Жасалган изилдөө адамдын укуктук абалы негизги категорияны түзгөндүгүн жана коомдук кооптуу аракеттерди жасагандыгы үчүн соттолуп, коомдон изоляцияда болгондордон башкасына Кыргыз Республикасынын Конституциясы менен бекитилген бардык укуктарга жана эркиндиктерге ээ болгон коомдун эч бир чектөөсүз бардык мүчөлөрүнө таасирин тийгизүүгө теоретикалык таратылгандыгын аныктоого мүмкүнчүлүк түздү. Ошону менен бирге индивидуумдун кээ бир аныкталган социалдык-укуктук сапаттарга ээ болуусу анын укуктук абалынын өзгөчөлүгүн чагылдырган жана кардиналдык таасирин тийгизген фактор болуп саналат.

5-жыйынтык. Укуктук механизмдер элементтердин иерархикалык түрдө куралган көп деңгээлдүү системасын түзгөндүгү тууралуу теоретикалык тезис.

Ал түзүмдүн ар бир түзүмчөсү коомдогу мамилелерди жөнгө салууга багытталган таасирдөө чарасы, ички мазмуну, масштабы боюнча бири биринен өзгөчөлөнүп турат.

6-жыйынтык. Жазаны өтөөнү гумандаштыруу суроолору Кыргызстандын кылмыш-жаза саясатында борбордон орунду ээлеп, пенитенциардык системадагы өзгөрүүлөр менен байланышып, жазасын өтөп жаткан адамдардын укуктарын ишке ашыруунун кепилдиктерин жана алардын корголуусун камсыз кылуунун зарылдыгын белгилеген эл аралык нормалардын жана башка мамлекеттердин жаза аткаруу уюмдарынын тажрыйбасына багытталгандыгы негизделген.

7-жыйынтык. Жаза аткаруу чөйрөсүндө жаза аткаруу мыйзамчыгаруучулугунун нормаларын жакшыртууга багытталган сунуштар жана сунуштамалар иштелип чыккан.

3. Диссертациядагы изденүүчү тарабынан жасалган ар бир жыйынтыктын жана тыянактын негиздүүлүгү жана ишенимдүүлүгү.

1-жыйынтык. Негиздүүлүгү жана ишенимдүүлүгү шексиз, анткени ал көп өлчөмдөгү илимий-теоретикалык адабияттардын, монографиялык изилдөөлөрдүн талдануусунун жыйынтыгынан келип чыккан.

2-жыйынтык. Негиздүү жана ишенимдүү, себеби бул жыйынтык түрдүү россиялык, казакстандык жана кыргыз окумуштууларынын жаза аткаруу укугунун чөйрөсүндөгү ыкмаларынын теоретикалык анализинин натыйжасында келип чыккан.

3-жыйынтык. Негизделген жана ишенимдүү, анткени чет өлкөлүк илимий адабияттардын чоң тобун колдонуу жана ошондой эле Кыргыз Республикасындагы мыйзамчыгаруучулуктун жана тажрыйбасынын анализи менен тастыкталат.

4-жыйынтык. Жыйынтыктын негиздүүлүгү жана ишенимдүүлүгү мамлекеттин жана укуктун теориясы, жаза аткаруу укугу боюнча илимий адабияттардын булактарынын талдануусу менен бекемделет.

5-жыйынтык. Негиздүү жана ишенимдүү, анткени

мыйзамчыгаруучулуктун жана укук колдонуучулук тажрыйбанын талдануусунун натыйжасынан алынган.

6-жыйынтык.Негиздүүлүгү жана ишенимдүүлүгү илимий адабияттардын жана иштеп жаткан мыйзамчыгаруучулуктун анализи менен тастыкталат.

7-жыйынтык.Негиздүү жана ишенимдүү, себеби Кыргыз Республикасынын мыйзамчыгаруучулугун жана укук колдонуучулук тажрыйбасын изилдөө процессинен келип чыккан.

4. Диссертацияда изденүүчү тарабынан иштелген ар бир жыйынтыктын (жобонун), тыянактын жана корутундунун жаңылык даражасы.

1-жыйынтык.Жаңы болуп эсептелет, анткени жаза өтөп жаткан адамдардын укуктук абалынын түрдүү аспектилерин каралган илимий изилдөөлөрдүн негизинде иштелип чыккан.

2-жыйынтык.Жаңы болуп саналат, себеби пенитенциардык системанын түзүлүүсүнүн мезгилдеринин каралуусунун автордук көз карашы айтылган.

3-жыйынтык.Салыштырмалуу жаңы, анткени жазасын өтөп жаткан адамдардын укуктук абалынын чөйрөсүндөгү эл аралык актыларды изилдөөнүн негизинде алынган.

4-жыйынтык.Жаңы болуп эсептелгендиги мамлекеттин жана укуктун теориясы, жаза аткаруу укугу боюнча илимий адабияттардын изилдөөсүнүн негизи менен бекемделет.

5-жыйынтык.Жаңы болуп саналат, себеби бул жыйынтыкта жазасын өтөп жаткан адамдардын укуктук абалынын чөйрөсүндөгү коомдогу мамилелерди жөнгө салууга багытталган мамлекеттик саясаттын негизги жолдору аныкталган.

6-жыйынтык.Жаңы болуп эсептелет. Автор жазасын өтөп жаткандардын укуктарынын ишке ашырылуусун жана алардын корголуусун камсыз кылуунун зарылдыгын аныктаган жаза өтөөнү гумандаштыруу суроолору боюнча өзүнүн көз карашын билдирген.

7-жыйынтык.Жаңы болуп саналат, анткени жаза өтөп жаткан адамдардын укуктук абалынын чөйрөсүндө сунуштар жана тажрыйбалык

сунуштамалар биринчи жолу диссертациялык деңгээлде негизделип, иштелип чыккан.

5. Алынган жыйынтыктардын ички биримдигинин баасы.

Диссертациялык изилдөө өзүнүн логикалыгы жана ирээттүүлүгү менен айырмаланат. Изилдөөнүн ички биримдиги өздөрүнүн ички байланышы жана органикалык ирээттүүлүгү менен чечилген иштин башкы максаты жана негизги маселелерин комплекстик аныктоо менен камсыздалат.

Диссертация киришүүдөн, үч главадан, алты бөлүмдөн, тыянактардан жана колдонулган булактардын тизмесинен турат. Эмгекте теоретикалык булактардын жана тажрыйбалык материалдары айкалышып, жаза өтөп жаткан адамдардын укуктук абалынын чөйрөсүндөгү варианттар жана сунуштар автор тарабынан сунушталат.

Көрсөтүлгөн эмгекти иштеп жаткан мыйзамчыгаруучулукту мындан ары жакшыртууга жана ошондой эле укуктун жана мамлекеттин теориясынын илиминин өнүгүүсүнө түрткү жараткан жаңы илимий жетишкендик катары мүнөздөсө болот.

6. Алынган жыйынтыктардын тийиштүү актуалдуу көйгөйлөрдү, теоретикалык же тажрыйбалык маселелерди чечүүгө багытталгандыгы.

Көрсөтүлгөн иш – жаза өтөп жаткан адамдардын укуктук абалынын чөйрөсүндөгү комплекстик тарыхый-укуктук изилдөөлөрдүн көйгөйлөрүнүн мазмундуу жана объективдүү изилденүүсүнүн жыйынтыгы. Бул эмгек илимий мекемелерде илимий изилдөө иштеринде, жогорку окуу жайларында окуу процессинде, Кыргыз Республикасынын мамлекеттин жана укуктун теориясы боюнча окуу китебин даярдоодо илимий-теоретикалык материал катары колдонулуусу мүмкүн.

7. Диссертациянын жарыкка чыккан негизги жоболорун, жыйынтыктарын жана корутундуларын тастыктоо.

Диссертациялык иште камтылган негизги жоболор автор тарабынан төмөнкү он эки илимий эмгектеринде жарыкка чыккан:

1. Жаанбаева, Ч.К. О реализации прав и свобод осужденных к

лишению свободы. [Текст] /Жаанбаева Ч.К. – //Известия вузов, №11, 2014. Б. 153-155.

2. Жаанбаева, Ч.К. Права и обязанности осужденных военнослужащих. [Текст] /Жаанбаева Ч.К., Асаналиев Т.А. – //Сб. мат. межд. науч.-практ. Конф. «Уголовно-процессуальное законодательство: вопросы теории и правоприменения». - Вестник Академии МВД КР. – Бишкек, 2015. №1. (в соавт). Б.29-33.

3. Жаанбаева, Ч.К. Правоограничения осужденных, отбывающих наказания. [Текст] /Жаанбаева Ч.К., Асаналиев Т.А. //Сб. мат. межд. науч.-практ. Конф. «Уголовно-процессуальное законодательство: вопросы теории и правоприменения». - Вестник Академии МВД КР. – Бишкек, 2015. №1. (в соавт). Б.147-151.

4. Жаанбаева, Ч.К. К вопросу о правовом положении осужденных военнослужащих [Текст] /Жаанбаева Ч.К., Абдыкерим кызы Г. // Молодой учёный. – 2015. – №22, ч.У1. Б.529-531.

5. Жаанбаева, Ч.К. Правовые гарантии обеспечения реализации прав и свобод осужденных. [Текст] /Жаанбаева Ч.К., Могильный А.В., Калиева Г.У. // Молодой учёный. – 2015. – №22, ч.У1. Б.582-585.

6. Жаанбаева, Ч.К. О нормативном определении правового положения лиц, отбывающих наказания. [Текст] /Жаанбаева Ч.К. – //Известия вузов, №11, 2014. Б. 159-161.

7. Жаанбаева, Ч.К. К условиям обеспечения правового положения осужденных в местах лишения свободы. [Текст] /Жаанбаева Ч.К., Абдыкерим кызы Г. // Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук. – М., 2015. - № 12, ч.1У. Б.7-10.

8. Жаанбаева, Ч.К. Соттолгондун жеке коопсуздукка болгон укугун камсыздоо жонундогуу суроо тууралуу. [Текст] /Жаанбаева Ч.К. //Мат-лы межд. научно-практ.конференции «Совершенствование профилактики

правонарушений посредством сотрудничества ОВД с общественностью». – Вестник Академии МВД КР. Вып.2. – Бишкек, 2015. Б.84-87.

9. Жаанбаева, Ч.К. Соттолгондордун укуктук статустарына чектоо механизмдери жонундо. [Текст] /Жаанбаева Ч.К. //Мат-лы межд. научно-практ.конференции «Совершенствование профилактики правонарушений посредством сотрудничества ОВД с общественностью». – Вестник Академии МВД КР. Вып.2. – Бишкек, 2015. Б.203-206.

8. Авторефераттын диссертациянын мазмунуна дал келүүсү.

Жаанбаева Ч.К. «Жаза өтөп жаткан адамдардын укуктук абалы» темасындагы авторефераттын жана диссертациянын салыштыруу процесси авторефераттын диссертациянын мазмунуна толугу менен дал келгендигин, негизги жоболорун, тыянактарын жана жыйынтыктарын чагылдырган жана ошондой эле автор тарабынан изилденген суроолордун логикасын жана ирээттүүлүгүн ачыктайт.

Талаптарга ылайык авторефератта тийиштүү формада жазылган кыргыз, орус жана англис үч тилдеринде резюме бар.

9. Диссертациянын мазмуну жана жасалгалуусу боюнча кемчиликтер.

Диссертациялык ишти оң баалоо менен биргеликте төмөнкү кемчиликтерди жана каалоолорду айтып кетемин:

1. Диссертацияда эркинен ажыратуу жайларындагы соттолгондордун укуктук абалынын камсыздалуусунун негизги шарты болгон жаза өтөөнүн гумандашуусунун көйгөйлөрү тийиштүү түрдө ачыкталган эмес.

2. Биздин көз карашыбыз боюнча, эркинен ажыратууга соттолгондордун укуктарынын жана эркиндиктеринин жана алардын камсыз болуусунун укуктук кепилдиктеринин ишке ашырылуусуна жетишсиз көңүл бөлүнгөн.

Көрсөтүлгөн эскертмелер диссертациянын жогорку баасына таасирин тийгизбейт жана автор үчүн анын мындан аркы илимий изилдөөлөрүндө ишке аша турган каалоолор болуп саналат.

10. Диссертациянын «Окумуштуу даражаларды ыйгаруу тартиби жөнүндө жобонун» коюлган талаптарыны дал келүүсү.

Жаанбаева Чолпон Каныбековнанын «Жаза өтөп жаткан адамдардын укуктук абалы» темасындагы диссертациясы Кыргыз Республикасынын ЖАКтын «Окумуштуу даражаларды ыйгаруу тартиби жөнүндө жобосунун» коюлган талаптарына толугу менен жооп берет.

Диссертациялык изилдөө жалпысынан юридика илимине, анын ичинде укуктун жана мамлекеттин теориясына, белгилүү салым кошкон илимий жыйынтыктардын жана жоболордун жыйындысын камтып, анын автору Жаанбаева Ч.К. изденип жаткан 12.00.01 – укуктун жана мамлекеттин теориясы жана тарыхы; укук жана мамлекет жөнүндө окуулардын тарыхы адистиги боюнча юридика илимдеринин кандидаты окумуштуу даражасын алууга татыктуу экендиги жөнүндө жыйынтык чыгарууга мүмкүнчүлүк түзөт.

Расмий оппонент:

юридика илимдеринин доктору, профессор

Рахимбаев Э.Н.

Подпись Рахимбаева Э.Н. подтверждено

Нач. ОК [Signature] Рахимбаева Г.С.